תלמוד בבלי · ראשונים · רי״ף · מפרשים · מלחמת השם

מלחמת השם על יומא

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלחמת השם על יומא

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלחמת-השם-על-יומא/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 4
דף ב. 7
דף ג. 10
דף ד. 11

דף א.

כתוב בספר המאור והוי יודע כי בעלי הקרובו"ת שהכניסו בפיוטיהם וכו' טעו כולם ולא הבינו כי הפייסות וכו' לשאר ימות השנה ולא ביוה"כ לפי שכל עבודת יוה"כ אינה כשירה אלא בכ"ג:

אמר הכותב גם בעיני יפלא אבל אף בסדר עבודת הבבלי אשר מימי רבותינו כתוב בו פייסות וכן בדברי הפייט הראשון ר"א ברבי קליר ובקרובות הגאונים וחכמי הישיבות ורבני ספרד האחרונים ז"ל ואי אפשר שיטעו כל רבותינו ואבותינו ולבעל המאור הזה לבדו נתנה חכמה ואין לזרים אתו ונתתי לבי לדרוש ולתור היאך שנו זה הפ' בסדר יומא שהוא אמור על הסדר והכא בזה הפ' אין בו דבר מסדר היום כלל ועוד היאך שנו אותו סתם ולא פירשו שהדברים אמורים בשאר הימים חוץ מן יוה"כ ולפיכך נראה לי כי יש שם פייסות לעולם ואפילו ביוה"כ והם שנויות במשנתינו ואכתוב הענין בכאן שאע"פ שאינו מדרך הספ' אין ספק שהפייס הראשון שהוא תרומת הדשן הואיל והוא כשר קודם חצות אינו עבודת יוה"כ אלא עבודת לילה ואינו בכ"ג כלל שלא נתנו לכ"ג אלא עבודת היום ואל ישבש עליך דעתך מה שאמרו בפ' קמא ביוה"כ דאיכא חולשא דכ"ג עבדינן מחצות שכך פירושו מתוך שהעבודות המוטלות על כ"ג מרובות תרמינן מחצות כדי שלא יאירו פני המזרח ונהיה עדיין צריכין לתרום המזבח ונמצא טרחו של כ"ג מתרבה שהעבודות יהיו תכיפות עליו לפיכך תורמין קודם לכן ולכשיאיר המזרח מיד נוריד כ"ג לבית הטבילה ולא יהא היום קצר והמלאכה מרובה ומי שזכה בתרומת הדשן זכה בסידור מערכה ובשני גזירי עצים וראיה לדבר שהרי לא שנו בסדר יומא כ"ג עד שהאיר פני המזרח והורידוהו לבית הטבילה לקרוץ את התמיד והרי סדור מערכה ותרומת הדשן קודם לכן היו ועוד שאם היה כהן גדול תורם הדשן א"כ כבר היה צריך לטבול ולקדש וללבוש בגדי זהב כדתנן בתמיד מי שהוא רוצה לתרום את המזבח יורד וטובל ותנן נמי התם קדש ידיו ורגליו מן הכיור נטל מתתת הכסף וכו' וקי"ל נמי כר"י דאמר בעיא בגדים ואם אתה אומר תרומת הדשן בכ"ג נפישי להו טבילות וקדושין ועוד כשבא לקרוץ את התמיד למה הוא טובל ומקדש והרי כבר טבל לתרומת הדשן ולסדור מערכה והיאך שנינו הביאו לו בגדי זהב והרי הוא לבוש אותן מחצות וא"ת כיון דגמירי ה' טבילות ועשרה קדושין ביום ולא בלילה א"כ מטונך שהרי הודית שאין אלו העבודות מסדר היום שהוא צריך כ"ג ועוד דהא מוכח בהדיא בפ' אמר להם הממונה דכשטובל לקרוץ את התמיד בגדי חול הוא פושנו ומש"ה לא בעי קדוש אפשיטה ש"מ שלא תרם הדשן ולא סדר המערכה אלא שאר הכהנים תרמו וזהו הפייס הראשון הפייס השני רוב

בעלי הקרובות פירשוהו ואמרו בו מי מדשן מזבח הפנימי ומי מדשן את המנורה ולא כתבו בו מי השוחט ולא מי זורק ולא מי מעלה איברים לכבש מפני ששחיטת התמיד אע"פ שלא מצינו שחיטה שפסולה אפי' בזר מ"מ אינה נעשית אלא בכ"ג שהוא מסדר היום ואצ"ל זריקה והעלאה שאינן כשירות אלא בו שאין להם פייס כלל ומי שאין עיניו תרוטות יראה מזה שהבינו הראשונים העבודות שהן בכ"ג ונזהרו מהן ולא שמו להן פייס אבל דישון מזבת הפנימי אינה עבודת יום אלא עבודת לילה דומיא דהרמת דשן בחיצון והא דאמרינן בגמ' סידור שני גזירי עצים קודם לדישון מזבת פנימי דאע"ג דהכא כתיב בבקר בבקר והכא כתיב בבקר לאו דלגבי דישון גופיה כתיב בבקר בבקר אלא מדאמר רחמנא בבקר בבקר הקטר ואין הקטרה אלא א"כ דשן תחלה קודם לכן כמאן דכתיב ביה בבקר בבקר דמי שלא לאחר אבל להקדים כל זמן שהוא מקדימו הרי זה זריז אלא מפני שהיא עבודה קלה לא רצו חכמים להטריח עליה לדשן בלילה והתקינו שתהא נעשית ביום ומשהאיר המזרח כיון שהגיע זמן העבודות הקדימו העבודות למכשירין ואחרו דישון מזבח הפנימי שהוא מכשיר כדאיתא בגמרא בפ' אמר להם הממונה ועוד שעיקר דישון נראה שהוא מדבריהם שאין לו עיקר מן התורה ומ"מ אין ספק שהוא בכהן הדיוט וצריך לפייס וה"ה והיא הראיה שפרשנו למעלה שאם היה כ"ג מדשן ע"כ צריך היה לדשן קודם שיקרוץ את התמיד דהא אביי מסדר מערכה ואמר דדישון מזבח הפנימי קודם לתמיד וא"כ היאך שנינו הורידו כ"ג לבית הטבילה לבש בגדי זהב וקדש ידיו ורגליו הביאו לו את התמיד וקרצו והלא כשעלה ונסתפג וקדש ידיו ורגליו היה צריך ליכנס לפנים ולדשן ולחלוף בגדים אחרים משום שבגדים שבשל בהן את הקדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו ואח"כ יקרוץ את התמיד וא"ת לא אמר אביי שיקדום דישון מזבח הפנימי אלא לדם התמיד אבל לא לשחיטתו אל תטעה בזה דדם התמיד טעמא מאי משום דכתיב ביה בדישון תרי בבקר בבקר וחד דאייתינן ליה מדרשא כדמפורש בגמרא ובתמיד לא כתיב ביה אלא את הכבש האחד תעשה בבקר וחד דרשא ויקדום דבר שכתוב בו שלשה בבקר לדבר שאין כתוב אלא שנים ומעתה אתה דן דין זה אף לשחיטת התמיד דהא לא כתיב ביה אלא ההוא בבקר דאת הכבש האחד תעשה בבקר שא"א להוציא שחיטה מכללו אלא ע"כ דישון מזבח הפנימי קודם לשחיטת התמיד ובכלל דם התמיד הוא וכן פי' רבינו שלמה ז"ל לדם התמיד לשחיטתו של תמיד ולזריקתו ועוד יהיבנא לך לכולי טעותך לדבריך צריך כ"ג לקרוץ את התמיד ואח"כ ידשן מזבח הפנימי ואח"כ יזרוק את הדם וא"כ היאך שנינו קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו קבל את הדם וזרקו [ואח"כ] נכנס להקטיר (ואח"כ ובין) [והא בין] קבלה לזריקה צריך ליכנס

אל המזבח הפנימי[1] ועוד שאדרבה היה צריך ליכנס ליתן את הדם לממרס כדי שלא יקרוש בעוד שהוא נכנס לפנים לדשן ולא שנו אלא לגבי דם הפר וזו ראיה גמורה שדשון מזבח הפנימי היה בכהן הדיוט אבל כ"ג תיכף שעולה מטבילתו הביאו לו את התמיד וקורצו והיא עבודה ראשונה של כ"ג והיא התכופה לטבילתו וכן כתב ה"ר משה בר מיימון הספרדי ז"ל שתרומת הדשן וסידור המערכה ודישון המזבח מפייסין היו להם כדרך שעושין בכל יום ועל הסדר האמור בכל יום וכן דישון המנורה כשר בכל כהן והוא הסרת הפתילות שכבו וכל השמן שבנר כדאמרי' במנחות נר שכבה נתדשן השמן ונתדשנה הפתילה ומקנחן בספוג חוץ מנר מערבי שהוא מוצא אותו דולק ומניחו דולק ואם כבה מדשנו ודישון זה של מנורה דומה לדישון מזבח הפנימי וה"ה והוא הטעם שמפני שאינה עבודה אלא מכשירי עבודה מפני כך לא הצריכן הכתוב לכ"ג וכ"ג נותן בהן שמן אחר ופתילות אחרות ואם כבה נר מערבי מדליקו ממזבח החיצון והיינו אש דמנורה דאמרי' בשלהי פ' טרף שלא יהא אלא ממזבח החיצון ותנן נמי בתמיד מצאו שכבה מדשנו ומדליקו ממזבח העולה ותניא בספרי יאירו שבעת הנרות שומע אני שיהיו דולקים לעולם ת"ל מערב עד בקר אי מערב עד בקר יכבה ת"ל לפני ה' תמיד הא כיצד יאירו ז' הנרות מערב עד בקר לפני ה' תמיד שיהא נר מערבי תדיר שממנו מדליקין את המנורה בין הערבים וזהו הטבת הנרות של שחר כדתנן בתמיד של בין הערבים ולהיטיב את הנרות שהוא הדלקה שמדליקין כולן שנינו בפרק אמר להם הממונה נכנס להקטיר את הקטורת ולהיטיב את הנרות דאלמא אינה אלא בכ"ג וכן מפורש בסדר הקרובות שכ"ג מטיב את הנרות אלא שרבינו שלמה ז"ל מפרש דהטבה זו של שחר היינו דישון ואם תשאל מפני מה לא אמרו שידשן כ"ג מאחר שהוא מטיב כמו שעושין בכל יום שהמדשן הוא מטיב כדאיתא בסדר התמיד אין זו שאלה שלא דיו מה שהטילה עליו תורה אלא שנטיל עליו עבודות אחרות ועוד שיהיה צריך לבגדי זהב אחרים כדתניא דבי ר"י בגדים שבשל בהם קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו לפיכך היה דשן המנורה בכהן הדיוט כדישון מזבח הפנימי וזהו הפייס השני הפייס השלישי חדשים לקטרת אבל לא להקטרת הקטרת עצמו שהרי שנינו נכנס להקטיר ג"כ כתבו בעלי הקרובות שהכ"ג מקטיר ומטיב אלא לסייעו שהוא זוכה במחתה כדתנן בסדר התמיד מי שזכה במחתה נטל מחתת הכסף ועלה לראש הזבח ופנה הגחלים וכו' והוא בכלל משנתינו דקתני חדשים לקטרת כלומר להקטרה עצמה ולמחתה והיא עצמה מעשרת אע"פ שאין זו עיקר הקטרה כדמפורש בירושלמי אמר רבי חנינא מעולם לא הפיס אדם לקטרת ושנה

[1] נראה שצ"ל ועוד שאם כדברי ב"ה היה צריך ליתן לכ"ג כו'.

אמר רבי יוסי מתני' אמרה כן חדשים לקטרת באו והפיסו אמר ר' חנינא מתניתא אמרה כן מי שזכה לקטרת אומר לזה שעל ימינו אף אתה למחתה נמצאת אומר שני כהנים מתברכין בכל פעם ואפילו לרבי יהודה דאמר לא היה פייס במחתה בזה מודה דעד כאן לא קאמר רבי יהודה הכי אלא בשאר ימות השנה אבל ביום הכפורים מתוך שכל העבודות בכהן גדול חביבה עליהן ואם לא יפייסו לה לעצמה אתי לאינצויי ועוד שרבי יהודה יחיד הוא ורבנן סברי פייס היה במחתה ומתני' דתמיד כותיה ואע"פ שבקטרת שלפני לפנים כהן גדול עצמו מכניס אף את המחתה וחותה התם מתוך שאין אחר יכול להכנס שם אף הוא חותה אבל כאן אחר חותה ונכנס עמו במחתה ומניח על המזבח הפנימי ויוצא לו כשאר הימים והכי נמי תניא בתוספתא בכל יום שני כהנים נכנסים אחד בכף ואחד במחתה היום נוטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו בד"א בקטרת שלפני לפנים אבל בקטרת של מזבח החיצון הרי הוא כקטרת של כל ימות השנה ומתני' נמי דיקא דלא קתני הכי אלא לקטרת שלפני ולפנים הפייס הרביעי מי מעלה איברים מן הכבש למזבח הם האיברים שניתותרו מערב יום הכפורים שסודרים אותם על המערכה הרביעית של איברים ופדרים כדברי ר' מאיר ואפילו למ"ד של חול אינן קרבים ביום הכפורים משכחת לה בשל אחר השבת דחלבי שבת קרבים ביום הכפורים והעלאה זו עבודת לילה היא או סוף של יום שעבר ואינה מסדר היום והיא צריכה פייס כדמפורש והרי אברים ופדרים דעבודת לילה היא ותקינו ליה רבנן פייסא ומההיא נמי שמעינן דהא דתנן מי מעלה איברים וכו' בין על איברי תמיד של שחר בין על איברים שלא נתעכלו מבערב היא ומעתה נמצינו למדים שכל זה הפרק בסדר יום הכפורים נשנה שאף בו ביום היו ד' פייסות אלו אלא שכלל בהן אף הפייסות של שאר ימות השנה לפי שרצה לפרש כל הפייסות שמאחר שהוא מפרש והולך לקמן בשאר הפרקים כל העבודות שכהן גדול עובד בו ביום מאלינו נמצינו למדים איזה מהם ביום הכפורים ואיזה מהן בשאר הימים ואל מלך יושב על כסא רחמים יזכנו לראות בבנין בית עולמים ואז תדע דברי מי קיימים:

דף ב.

כתוב בספר המאור ה"ג וכן כי אתא רבה בר מרי אמר בעט"ב מביאין לו משפחת וכו' עד ויש שבוש ברוב הספרים במקום הזה גם בהלכות הרי"ף ז"ל:

אמר הכותב באמת יש חלוף גדול בספרים במקום הזה עד שאין שני ספרים מסכימים לגרסא אחת אבל כולם לדבר אחד נתכונו ואין להקפיד בחלופן וגירסת רבינו הגדול ז"ל ג"כ נכונה היא וכך פירושה בערב תשעה באב מביאין לו מטפחת ושורה אותה במים

ובלילה מקנח בה פניו ידיו ורגליו כדי להצטנן בה ולמחר מעביר ע"ג עיניו להעביר לפלוף וחבלי שינה מהם אבל ביוה"כ מתוך שהוא עושה אותה כמין כלים נגובים שהוא סוחט אותה הרבה אין בה כדי קנוח פניו ידיו ורגליו אלא למחר מעבירה ע"ג עיניו:

ועוד וסנדל של שעם נראה מהלכות הרי"ף ז"ל שמותר לצאת בו בת"צ וביוה"כ וכו' וההיא דגרסינן במס' שבת וכו' ואיתא נמי בפרק מצות חליצה ל"ק עליה דרבא משום דאמוראי נינהו עד לטעמייהו וכו':

אמר הכותב והרי כריסה בין שניה דרבא גופיה נפיק בדיבלי שהוא סנדל של קש דומיא דשעם וא"כ היאך אמר דכ"ע מנעל הוא ואסור לצאת בו ביוה"כ ולא מצית למימר חדא מינייהו רבה אמרה דבתר אביי חשיב ליה בתרוייהו וע"כ רבא הוא וההיא דפרק מצות חליצה דאמר רבא מדרישׁ' ר"מ ה"נ משמע דפליגי רבנן עליה וסברי לאו מנעל הוא וכל היכא דלא אשכחן בגמרא הכי לא אמרינן לדבריו קאמר וליה לא ס"ל ועוד אי הא דאמרינן לעולם מנעל הוא גבי איסור יוה"כ קאמרי' דאף בשל שעם אסור לא הל"ל ובשבת בהא הוא פליגי וכו' דהא מעיקרא לאו שבת ק"ל דאתינן לתרוצה השתא דמעיקרא אסורא דיו"כ הוינן ובשבת לא קשיא ליה כלל ודילמא רמי בר בר חמא גופיה בטעמיה דשבת משום גזירה תפיס ליה כרבא אלא ודאי משמע דרבא לפרוקי קא אתי ולאו לאוקומי קושיא כדאיתא תדע דקא פרכיה רבא לאביי בתענוג דלאו מנעל ממעשה דרבה בר רב הונא דנפיק בסודרא ואי רבא למיסר הני סנדלי דרבנן קא אתי פריך מעובדא דרבה בר רב הונא למדחי עובדי דריב"ל ור"י ורבנן קשישאי וסהדותיה דר"י בר נחמני אלא ודאי לתרוצינהו ולאוקמי עובדי דרבנן כולהו אליבא דהלכתא קאתי ועוד דקי"ל לענין חליצה דמנעל של עור בעיא ובמנעל אחר חליצתה פסולה אלמא לא מיקרי מנעל אלא הכי פירושא דשמעתא מהו לצאת בסנדל של שעם מי אמרינן כיון דודאי לאו מנעל הוא שרי או דילמא ביוה"כ כל שהוא נעילה אסור ופשטינן דמותר ומותיב רמי בר חמא הקטע יוצא וכו' ור"י אוסר אלמא לאו מנעל הוא ואעפ"כ מודה שאסור לצאת בו ביוה"כ כדקתני עלה דההיא אף מנעל של שעם ושל מינים הללו אסור לצאת בהן ואע"פ שאינן מנעל ואמר אביי התם משום תענוג של כתיתין ואמר ליה רבא וכי תענוג דלאו מנעל כלל אלא של בגד נמי אסור והא רבא נפיק בסודרא דאיכא ודאי תענוג ואעפ"כ מותר כיון דלאו מגין כמנעל אלא תענוג בעלמא הוא אלא אמר רבא לעולם מנעל הוא כלומר ר"י כר"מ ס"ל דאמר מנעל הוא ומש"ה אסור לצאת בו ביוה"כ וגבי שבת בגזירה בעלמא פליגי וכיון שכן לרבנן דאמרי לאו מנעל הוא ביוה"כ מותר שלא אסרו אלא מנעל וסנדל והא דאמר רבא במס' יבמות מדרישא רבי מאיר סיפא נמי ר' מאיר לאו לאפוקי מדר"י

דלר"י נמי מנעל הוא אלא לאפוקי מרבנן דפליגי עלייהו גבי חליצה ושאר מילי תדע דהא לאו מדר"י אלא מדרבנן דמנ"ל דפליגי רבנן עלייהו מדתניא סנדל של סיידין טמא מדרס ואשה חולצת בו ויוצאין בו בשבת דברי ר"ע ולא הודו לו כדאיתא בפ' במה אשה ובברייתא היא ששנויה במסכת עדיות וקתני סנדל של עץ ושל סיידין טמא מדרס ואשה חולצת בו ויוצאין בו בשבת ולא הודו לו אלמא רבנן פליגי עליה בין בשל עץ בין בשל סיידין לומר שהן פסולין לחליצה וראיה לדברי הא דאמרי' התם אר"ה מאן לא הודו לו ר"י רבא אמר מאן לא הודה לו ר"י בן נורי כדתנן כוורת הקש ושפופרת הקש ר"ע מטמא וריב"ן מטהר אלמא רבא נאדי מטעמיה דר"ה משום דקסבר שר"י הודה לו דקסבר מנעל הוא לחולצן בו כדאמר רבא הכא ורש"י ז"ל מפרש לעולם מנעל הוא דעץ מש"ה אסור ביוה"כ ודהיטני ודיבלי דאינון מיני קש לאו מנעל הוא ועולה כפי מה שכתבנו בדרך הסוגיא אבל הוקשה לי על פירושו דתניא התם בפ' מצות חליצה חלצה במנעל של שעם ושל סיב ושל עץ חליצתה כשירה ואוקימנא כר"מ אלמא כשם שהמנעל של עץ לר"מ מנעל הוא כך של שעם וסיב מנעל הוא ולאו קשיא היא דההיא פלוגתא דר"ע וריב"ן פליגי בקש אי הוי כעץ ור"מ כר"ע דאמר של קש הוי כשל עץ וא"כ לדר"מ הוא דאמר של שעם ושל סיב כשל עץ אבל ר"י לא הודה לו אלא בשל עץ אבל של שעם ושל סיב אינו מנעל ואפילו שר"י נמי הכי ס"ל דשל קש כשל עץ דר"מ ור"י כולהו אליבא דר"ע אמרי מיהו אנן כריב"ן ס"ל דאמר קש לא הוי כשל עץ ולאו כלי הוא כלל ומש"ה נפקי רבנן בשל שעם ומיני קש הללו כדתניא סנדל של סיידין טמא מדרס ואשה חולצת בו דר"ע ולא הודו לו והא תנן הודו לו ואוקימנא הודו לו ר"מ לא הודו לו ריב"ן שמטהר בכלי קש דלאו עץ הוא וסנדל של סיידין נמי של קש הוא וכן הוא בירושלמי וכן פי' ר"ש ז"ל במס' שבת ולא הודו לו על של סיידין בלבד והרי עכשיו לפי הדרך הזו לא מצינו מחלוקת בשל עץ דר"מ ור"י תרוייהו משווי ליה סנדל ולא אשכחן תנא דפליג עליה אבל של שעם וכל מיני קש מחלוקת ריב"ן ומיהו התם ביבמות אמר רב מנעל התפור בפשתן אין חולצין בו כדכתיב ואנעלך תחש ותנן נמי חלצה בסנדל של עץ חליצתה כשרה ואוקימנא בגמ' כר"מ א"נ במחופה עור אלמא סנדל של עץ לאו סנדל הוא ואם באנו לדחות את כולם ולומר אמוראי סברי דר"מ ור"י במנעל ולאו מנעל פליגי והלכה כר"י ורבא פליג אכולהו ואמר דעץ מנעל הוא א"כ למה פסקו רבינו והגאונים כמותם אולי חששו להם לענין חליצה להחמיר ושוב מצאתי ראיה דשעם וקש דינם כשל עץ דתניא בפרק קמא דסוכה מחצלת של שיפה ושל גמי גדולה מסככין בה קטנה אין מסככין בה מפני שעשויה למדרס ומקבלת טומאה והתם מחצלת של שעם ושל קש

ושל שיפה מטמאין טמא מת וכולה סוגיא מטמא בכלים של שעם ושיפה טמא מדרס ריב"ן ואמוראי בתראי סברי הכי דתניא אמר רבי כשירדתי לגולה מצאתי זקן אחד ואמר לי מסככין בבודיא וכשבאתי אצל אחי אבא הודה לדברי ואמר עולא והוא דלית ליה גדנפא וארי"ח הני בודייתא דמחוזא אלמלא קיר שלהם מסככין בהם הרי כולם מוסכמים במיני קש שמקבלים טומאה הראויה להם אם מדרס מדרס אם טמא מת טמא מת דהוו ככלי עץ שלא לחוש לדברי ריב"ן דמטהר להו בין מן המדרס בין מן המת כדאיתא בפרק כירה הא אין עליך לדון אלא כלשוננו הראשון שכתבנו דבין עץ בין קש לאו מנעל הוא לרבנן כדפרישית מ"מ אין ספק בשל שעם ומיני קש שיוצאין בהם ביוה"כ דרבא גופיה נפיק בהו וכ"כ כל הגאונים ובעל הלכות ורב אחא וכן הסכים הרב ר"י בן גיאות ז"ל:

דף ג:

ועוד כתב הריי"ף ז"ל ואע"ג דקי"ל כר"י דאמר תינוקת בת י"ב וכו' ואנן לא חזי לן דפליגי ר"ה ור"נ בהא וכו' עד ור"ה ור"נ מיירו בתינוקת:

אמר הכותב ברוב חילוף הספרים הלכה זו אין לה הכרע אבל לפי גירסא זו אין דברי בעה"מ ז"ל נכונים שאין להעמיד מימרא סתם בתינוקת ולא בתינוק שאין כן דרכן ומדתן של חכמים לומר סתם דין לנשים אלא לאנשים אבל סתם דיניהם בזכרים שונים אותן כענין ששנינו תינוקת בת יום אחד מטמאה בנדה בת עשרה ימים בזיבה תינוק בן יום אחד מטמא בזיבה ומטמא בנגעים ומטמא בטמא מת ומאכיל בתרומה ופוסל מן התרומה ונוחל ומנחיל וההורגו חייב לא שנו בנקבה אלא דינין המיוחדין בה ושונין הכל בזכרים ואלמלא כן היו מפרשים בגמרא בתינוקת ושמעתין נמי דיקא לפום מאי דבעינא לפרושי קמן דלא מוקמינן לן סתמא בתינוקת דוקא ועוד למה לא פירשו ר"ה ור"נ אף דין הזכרים כמו שפי' ר"י ועוד דהא (אנן) [בן] ומשלימין קאמר ואי בתינוקת ה"ל למימר בת ומשלימות ואע"ג דר"י אמר בתינוקת בן ומשלימין התם משום רישא וסיפא משום סירכא דידהו כי ההוא דאמרי' אתרוג בשביעי אסורה משום סוכה בשמיני אסורה ופירושה כפי זו הגירסא כך הוא בן ח' שנים שלימות כלומר שנכנס לתוך תשע בבריא ובן תשע שלימות בחולה מחנכין אותן לשעות וכל השנים האמורים בשמועה זו שנים שלמות הן שחל יוה"כ להיות בשנה של אחר זמן וכן פי' רבינו שלמה ז"ל בן עשר בן י"א משלימין מדרבנן בן י"ב שלימות שהוא נכנס לתוך שנת הי"ג משלימין דאורייתא פי' בתינוק משום דקסבר תוך זמן כלאחר זמן לעונשין דפלוגתא היא במסכת נדה ור"נ אמר בן ט' בן עשר מחנכין אותן לשעות בן י"א שלימות משלימין מדרבנן בן

י"ב משלימין מדאורייתא אף זו בתינוק ומשום דקסבר תוך זמן כלאחר זמן כדר"ה ור"י סבר תוך זמן כלפני זמן לפיכך בן י"ב לזכר אין משלימין דאורייתא ופליג נמי בחינוך ודכ"ע אין בין תינוק לתינוקת כלום בחנוך שעות ולא בהשלמת של דבריהם שחכמים אין נותנין דבריהם לשיעורין ואין להחמיר על הנקבות יותר בחנוך דעיקר חנוך לנער הוא כדאמרינן במס' נזיר בפ' מי שאמר השני בנו חייב לחנכו במצות בתו אין חייב לחנכה והיינו דרמי' מתני' עליה דר"י ופריק לה שנה או שתים סמוך לפרקן והפרק הוא שנת י"ג לזכר שהוא עונת הנדרים והכי אמרינן בפרק בא סימן לפני הפרק דהיינו קודם לשנה זו ולאחר הפרק לאחר י"ג שלימות ותוך הפרק דהוא שנת י"ג עצמה שנמצא שמחנכין את הזכר שעות אחת עשרה שתים עשרה שהם שתי שנים סמוך לפרק ואצ"ל תוך הפרק שהוא מופלא שודאי מחנכין וקי"ל כר"י בהשלמה דאורייתא דהכי פסק רבא בפרק יוצא דופן והלכתא תוך הזמן כלפני הזמן וקי"ל כבתראי דאיכא השלמה מדבריהם וקי"ל בזמן חנוך שעות והשלמה כר"נ דאמר מילתא מציעתא ודבר נכון הוא אם הגרסא אמת וכדאי הוא רבינו הגדול לסמוך עליו ויש כאן שאלה לד"ה שהרי ר"י סבר תוך זמן כלאחר זמן בפ' יוצא דופן ואם יש מי שרוצה לפרש בן י"ג בשנת שלש [2]מן הי"ג עצמה והשבוש ההוא נשתבש בו בעל המאור ז"ל שא"כ אין הלכה כר"י ולא כרב הונא ור"נ ואפקה לכולא שמעתא לבר מהלכתא ולא תטעה בדבר מפני שלא אמרו בן י"ג שנה ויום א' אחד כמו ששנינו בכולא פירקא דיוצא דופן דהתם לאפוקי ער"ה הוא והכא אפילו חל יה"כ בר"ה שלו משלים דאורייתא שהרי היום והגדלות באין כאחד אבל אפשר דהדר ר"י מההיא משום דהתם אתבוה ואסקוה בתיובתא אבל ר"ה ור"נ לא הדרי בהו משום דאשכחן דפליגי בה תנאי בשלהי יוצא דופן ור"נ נמי אמר בההיא שמעתא גופה כתנאי גם יש בתלמוד סברות מתחלפות בחלוף המסכתות והן כמו איכא דאמרי ור"ח כתב מהן הרבה ואפשר כן שאף סברא זו של ר"י נתחלפה כאן או שחזר בו כמו שאמרנו ובזה אין כאן תמה משום דאתותב מההיא:

דף ד:

ועוד והא דת"ר מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל וכו' הלכות קבועות הן אע"פ שלא כתבם הרי"ף ז"ל:

אמר הכותב כבר יצא רבינו הגדול ז"ל י"ח ממנו שכבר כתב הא דתניא עוברה שהריחה בשר קודש או בשר חזיר תוחבין לה כוש ברוטב ואם נתיישבה דעתה מוטב ואם לאו

[2]צ"ל בשנשתלמה

מביאין לה רוטב עצמו אם נתיישבה דעתה מוטב ואם לאו מביאין לה שומן עצמו ש"מ הקל הקל מאכילין אותה ושמעתא דרבא דבפרק רבי ישמעאל בחולה שאמרו בגרוגרת אחת לענין קרבן איתמר אבל לענין היתר מותר ודאי וכל הקודם הרי זה משובח אבל בעיא דחולה שאמדוהו בשתי גרוגרות היה לו לכתוב אלא דפשיטא מילתא דכל היכא דאפשר למעט בבצירה ממעטינן ובגמרא נמי פשיטא להו ואין הדבר צריך תלמוד וכן היה ראוי לו לכתוב בהלכה זו שאמרו בכריתות בפרק א"ל התירו לה לעוברה לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה והוינן בה מפני הסכנה אפי' טובא נמי תיכול ואמר רב פפא הכי קתני התירו לה לעוברה לאכול פחות פחות מכשיעור אפי' טובא מפני הסכנה ושמא גם זו למדה מאותה שהזכרנו תוחבין לה כוש ברוטב ודרכו לקצר אבל ודאי הלכות קבועות הן:

סליק מסכת יומא